

نقش عوامل خانوادگی در پیشگیری از ارتکاب جرم در بین جوانان با تأکید بر امنیت اجتماعی

منصوره دسترنج،¹ محسن دیانت²

تاریخ دریافت: 98/09/12
تاریخ پذیرش: 99/01/29

از صفحه 149 تا 172

پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال سیزدهم،
شماره دوم (پیاپی پنجاهم)، تابستان 1399

چکیده

مقدمه: خانواده به‌عنوان نهاد اصلی در حوزه پیشگیری از ارتکاب جرم، مسئولیت خطیری عهده‌دار است. ارتکاب جرم می‌تواند تهدیدها و آسیب‌هایی را در ابعاد مختلف امنیتی ایجاد کند. لذا، این پژوهش با هدف بررسی نقش عوامل خانوادگی در پیشگیری از ارتکاب جرم در بین جوانان با تأکید بر امنیت اجتماعی انجام شده است.

روش: جامعه آماری تحقیق شامل جوانان 18 تا 29 سال ساکن شهر بندرعباس می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران تعداد 350 نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه طراحی شده توسط محقق استفاده شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برابر 0/723 است. جهت بررسی فرضیه‌های تحقیق از آزمون‌های T، تحلیل واریانس و رگرسیون چند متغیری استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج به دست آمده از پژوهش نشان داد که رابطه معناداری بین پیشگیری از ارتکاب جرم با تحصیلات، تحصیلات والدین، وضعیت اقتصادی، سن، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، نیاز اجتماعی، امنیت اجتماعی و نگرش دینی وجود دارد. در تحلیل رگرسیون گام به گام، پس از وارد شدن همه متغیرها، در نهایت، شش متغیر نیاز به حمایت، رسانه‌های جمعی، امنیت اجتماعی، نیاز به تعلق، سن، نگرش دینی وارد معادله رگرسیون شد و با توجه به مقدار ضریب تعیین (R²)، این متغیرها 27/5 درصد از تغییرهای متغیر وابسته را تبیین کردند.

نتیجه‌گیری: از آنجا که عوامل خانوادگی در تقویت و کنترل جرم نقش دارند، خانواده‌ها باید با مدنظر قرار دادن این موارد و تلاش برای رفع آنها، از دامنه جرائم بکاهند. همچنین، میزان جرایم به شدت تحت تأثیر میزان امنیت در جامعه است؛ لذا هر اندازه در جامعه شرایط امنیت‌یافته‌تری حاکم باشد، میزان موفقیت در پیشگیری از جرم بیشتر می‌شود.

کلیدواژه‌ها: خانواده، جرم، پیشگیری از ارتکاب جرم، امنیت اجتماعی، جوانان.

1- عضو هیئت علمی گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول): m_dastranj@pnu.ac.ir

2- عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. M_dianat@pnu.ac.ir

مقدمه

نظم و امنیت اجتماعی از جمله پدیده‌های پراهمیتی هستند که به‌عنوان شاخص‌های یک جامعه پایدار، پویا و رشدیافته یاد می‌شود. در سایه نظم، مردم احساس امنیت می‌کنند. امنیت، نوعی احساس آرامش و آسایش درونی است که پس از ادراک ذهنی، گونه‌ای احساس در امان بودن را موجب می‌شود (ثناگر دربانی و همکاران، 1398: 5). بوزان¹ از صاحب‌نظران مکتب کپنهاک، امنیت را دارای دو بعد عینی و ذهنی می‌داند. در مفهوم عینی آن فقدان تهدید علیه ارزش‌ها و در مفهوم ذهنی به فقدان احساس ترس از این که چنین ارزش‌هایی مورد حمله قرار خواهد گرفت، اشاره دارد. بوزان یکی از ابعاد امنیت را امنیت اجتماعی می‌داند. امنیت اجتماعی، توانایی جامعه در دفاع از خصوصیات و ویژگی‌های اساسی خود در برابر تغییرها و تهدیدهای واقعی و احتمالی است (حسنوند، 1390: 59).

بدون شک، هرگونه اختلال در احساس امنیت و بروز شرایط نگرانی ناشی از موقعیت‌های مخاطره‌آمیز و دغدغه‌ساز عینی و ذهنی در جامعه از یک‌سو، هزینه تعامل‌های اجتماعی را افزایش داده و از سوی دیگر، با ایجاد اختلال در اعتماد اجتماعی و بروز بی‌تفاوتی فردی و اجتماعی، انسجام و یگانگی اجتماعی را مورد تهدید قرار می‌دهد (همان، 60).

انسان برای زندگی در جمع و دستیابی به مراتب بالای رشد، نیازمند امنیت و آرامش خاطری است که با رشد و نمو جرایم و انحرافات اجتماعی زمینه‌های ناامنی و شکل‌گیری کجروی در سطح جامعه را باعث می‌شود (اشتری‌فرد و فقیه، 1394: 2). ناامنی و آسیب‌های اجتماعی تحت شرایطی چون آنومی² و بی‌سازمانی اجتماعی تشدید می‌یابد. آنومی یک وضعیت بی‌قاعدگی یا بی‌هنجاری³ است که در آن افراد قادر نیستند بر اساس یک نظامی از قواعد مشترک ارتباط برقرار کنند و نیازهای خود را ارضاء کنند؛ در نتیجه نظم فرهنگی و اجتماعی از هم پاشیده می‌شود (رفیع‌پور، 1378: 13 به نقل از محسنی، 1388: 13). دورکیم⁴ در این خصوص معتقد است که در شرایط اجتماعی

1- Buzan
2- Anomie
3- Normlessness
4- Durkheim

مستحکم و پایدار، آرزوهای انسان‌ها از طریق هنجارها تنظیم شده است، و با از هم‌پاشیدگی هنجارها، طبعاً نمی‌توانند ارضاء شوند. در نتیجه، یک وضعیت نارضایتی اجتماعی پدید می‌آید، سپس این نارضایتی در جریان اقدام‌های اجتماعی، نظیر اقدام‌های جرم‌زا، جنایی، خودکشی و... ظاهر می‌شود (همان، 14).

با توجه به اینکه بزهکاری نوجوانان در دهه‌ها و به‌ویژه در سال‌های اخیر، رو به افزایش بوده و نگرانی‌های مربوط به آن، هم در سطح خانوادگی و هم سطوح ملی و بین‌المللی کاملاً مشهود است، لذا این طیف جمعیتی هم با کم‌توجهی به هنجارهای اجتماعی و هم با بزهکاری خود می‌توانند نظم و امنیت جامعه را به شدت متأثر کنند (سلیمی و همکاران، 1395: 25)؛ بنابراین با اعمال مدیریت پیشگیری از جرم نسبت به بزهکاری در بین جوانان می‌توان از این پدیده مهم جلوگیری کرده و نظم و امنیت عمومی جامعه را ارتقا بخشید. لذا می‌توان اظهار داشت که هرچه ضریب نظم و امنیت اجتماعی افزایش یابد، نرخ جرم، جنایت و آسیب‌های اجتماعی کاهش می‌یابد. از این‌رو، امنیت اجتماعی برای آحاد جامعه از بسیاری از موضوعات دیگری که ممکن است مهم تلقی شود، ضروری‌تر است.

بزهکاری و جرم در نوجوانان هرچند می‌تواند به عوامل بسیاری از جمله مشکلات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... وابسته باشد، اما در گام نخست، این خانواده است که نوجوان را به مسیر صحیح هدایت می‌کند یا بستر گناه و جرم و انحراف را برای او مهیا می‌سازد (ترنر، 1378: 127)؛ بنابراین خانواده به‌عنوان هسته‌ای‌ترین عنصر اجتماعی هر جامعه‌ای در بروز آسیب‌های اجتماعی جامعه نقش بسزایی دارد. در جامعه‌ای که نظام خانوادگی آن به فرایند جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی بر رفتار افرادش نظارت نداشته باشد و پایبند به مجموعه‌ای از باورها و احساسات مشترک نباشد، خانواده به سمت گسستگی، بروز رفتارهای انحرافی و پیامدهای آسیب‌شناختی سوق می‌یابد و همین امر باعث ناامنی در جامعه می‌شود (اعزازی، 1380: 78).

انجام این پژوهش به چند دلیل الزامی است: اول اینکه، با توجه به اینکه نظم و امنیت گاه به دلایل مختلف و از سوی افراد گوناگون خدشه‌دار می‌شوند، نوجوانان نیز می‌توانند با انجام ناهنجاری و یا بزهکاری در بی‌نظمی و ناامنی سهیم شوند؛ بنابراین، برقراری نظم و امنیت و پیشگیری از وقوع جرم در سطح جامعه در اولویت است. بر

همین اساس، شناخت درست عوامل مؤثر بر احساس امنیت و پیشگیری از وقوع جرم می‌تواند احساس امنیت را به وجود آورد. دوم اینکه، در صورت بی‌توجهی به بزهکاری نوجوانان و با گذشت زمان، همچنان شاهد رشد بزهکاری آنان بوده و خانواده‌ها، دولت و جامعه محکوم به پرداخت هزینه‌های آن می‌باشند و بخش بزرگی از این هزینه‌ها نتیجه وقوع بی‌نظمی و ناامنی است؛ بنابراین با انجام این تحقیق تا حدی می‌توان از بروز ناهنجاری و ارتکاب بزه جلوگیری کرد و به همین نسبت نظم و امنیت را ارتقا بخشید. سوم اینکه، در عصر حاضر، گسترش روزافزون شهرنشینی و پدیده‌هایی چون صنعتی شدن منجر به بروز رفتارهای انحرافی و جرم‌زا و در نهایت، احساس ناامنی شده است و با توجه به اینکه خانواده نقش مهمی در پیشگیری از جرم دارد، بنابراین بررسی نقش عوامل خانوادگی در پیشگیری از جرم با تأکید بر امنیت اجتماعی می‌تواند راه‌گشای یافتن راهکارهایی برای پیشگیری از جرم و نظم و امنیت اجتماعی بالاتر باشد. از این‌رو، بررسی عوامل مؤثر بر پیشگیری از جرم با تأکید بر امنیت اجتماعی اهمیت ویژه‌ای یافته است. دلیل آخر اینکه، این پژوهش از یک طرف می‌تواند اطلاعات بالارزشی برای برنامه‌ریزان و مدیران پلیس برای درک بهتر عوامل مؤثر بر پیشگیری از جرم و احساس امنیت اجتماعی فراهم کند و از طرفی، می‌تواند به مسئولان و برنامه‌ریزان، در راستای آگاهی از جنبه‌های خانوادگی مؤثر در پیشگیری از جرم جهت حفظ و افزایش احساس امنیت اجتماعی کمک کند و از این‌رو بستر را برای پیشگیری از جرم، ارتقاء سطح امنیت و آرامش روحی و روانی افراد جامعه فراهم کند؛ بنابراین با توجه به آنچه گفته شد، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که میزان امنیت اجتماعی جوانان تا چه اندازه است؟ نقش خانواده در پیشگیری از جرم با تأکید بر امنیت اجتماعی به چه صورت می‌باشد؟ لذا این پژوهش به بررسی نقش عوامل خانوادگی در پیشگیری از ارتکاب جرم در بین جوانان ساکن شهر بندرعباس با تأکید بر امنیت اجتماعی پرداخته است.

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

پیشینه پژوهش

- محسنی (1388)، در پژوهشی به تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که امنیت و نامنی متأثر از فقدان کنترل همه جانبه، عدم ارضای نیازها، تضعیف انسجام اجتماعی و... است. این عوامل بر میزان جرایم و آسیب‌های اجتماعی تأثیر مستقیمی به جای می‌گذارند؛ به عبارت دیگر، میزان جرایم و آسیب‌های اجتماعی تحت تأثیر میزان امنیت در جامعه است. هر اندازه در جامعه، مناطق و محلات شرایط امنیت‌یافته‌تری حاکم باشد، آمار جرایم در جامعه کاهش می‌یابد.
- حسونند و حسونند (1390)، در مطالعه‌ای به بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی جوانان پرداخته‌اند. جامعه آماری این تحقیق کلیه افراد جوان 18 تا 30 سال تشکیل می‌دهند. حجم نمونه آماری 380 نفر بوده که با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده بودند. یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان احساس امنیت مالی کمی بیش از حد متوسط است و احساس امنیت جانی پایین‌تر از حد متوسط است.
- خواجه‌نوری و هاشمی‌نیا (1390)، در پژوهشی به بررسی تعارض‌های بین والدینی در خانواده و اثر این تعارض‌ها بر رفتار بزهکارانه جوانان در اجتماع پرداختند. آن‌ها دریافتند که رابطه مثبت و معناداری بین تعارض والدین با فرزندان در خانه و خارج از خانه با بزهکاری نوجوانان وجود دارد. همچنین رابطه معنادار و معکوسی بین میزان دلبستگی خانوادگی و بزهکاری نوجوانان وجود دارد.
- سلیمی و همکاران (1393) در مطالعه‌ای به بررسی نظم و امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان شهر کاشمر پرداخته‌اند. جامعه آماری این پژوهش کلیه شهروندان شهر کاشمر بودند که از بین آنها 120 نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان داد که فقدان همفکری مشترک، عدم هم‌بختی مشترک، فقدان همدلی مشترک و فقدان همگامی مشترک بر نظم و امنیت اجتماعی تأثیر دارند.

– اشتری فرد و فقیه (1394)، در مقاله‌ای به ارائه مدل پیشگیری از نگرانی اجتماعی از وقوع جرم و ایجاد امنیت اجتماعی پرداخته‌اند. جامعه آماری، شهروندان ساکن تهران و نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران و با روش خوشه‌ای و از طریق میدانی تعداد 385 نفر تعیین شد. نتایج تحقیق نشان داد که عامل نگرانی اجتماعی از وقوع جرم باعث احساس امنیت اجتماعی می‌شود.

– سلیمی و همکاران (1395) در پژوهشی به بررسی الگوی تعاملی - ساختاری ناجا در برقراری نظم و امنیت با رویکرد پیشگیری از بزهکاری نوجوانان پرداخته‌اند. یافته‌های مطالعه نشان داد اولویت تأثیرگذاری مؤلفه‌های تعاملی بر پیشگیری از بزهکاری نوجوانان به ترتیب، تعامل با سازمان‌های آموزش و پرورش و رسانه ملی و سپس تعامل با نهادهای خانواده می‌باشد.

– عباسی و همکاران (1396)، در مقاله‌ای به رابطه سلامت عمومی و تعارض محیط خانواده با احساس امنیت عمومی شهروندان پرداخته‌اند. جامعه آماری پژوهش، شامل تمامی شهروندان شهر ساری بود که از این میان، تعداد 305 نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان داد که بین تعارض محیط خانواده با احساس امنیت عمومی رابطه منفی وجود دارد، به طوری که هرچه تعارض محیط خانواده کاهش یابد، میزان احساس امنیت عمومی در شهروندان افزایش می‌یابد.

در مجموع، بررسی تحقیق‌های پیشین در زمینه پیشگیری از ارتکاب جرم نشان می‌دهد که عوامل متعددی تأثیرگذارند، اما هر کدام از این مطالعه‌ها و پژوهش‌ها تنها دربرگیرنده بخشی از واقعیت می‌باشند و هیچ یک از پژوهش‌های پیشین به‌طور مستقیم به بررسی نقش عوامل خانوادگی در پیشگیری از ارتکاب جرم با تأکید بر امنیت اجتماعی نپرداخته‌اند و این در حالی است که پیشگیری از ارتکاب جرم تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله عوامل فردی، اجتماعی، خانوادگی و امنیتی نیز می‌باشد؛ بنابراین ضرورت دارد که با دید جامع‌تری مورد مطالعه قرار گیرد، لذا این پژوهش به بررسی نقش عوامل خانوادگی در پیشگیری از ارتکاب جرم با تأکید بر امنیت اجتماعی

پرداخته و در پی پاسخ به این سؤال است که خانواده چه نقشی در پیشگیری از ارتکاب جرم با تأکید بر امنیت اجتماعی دارد؟

مبانی نظری پژوهش

امنیت اجتماعی¹: اریک فروم² معتقد است ناامنی رابطه تنگاتنگی با زندگی انسان دارد و بیان می‌کند که هرچه محیط انسان پیشرفته‌تر و پیچیده‌تر باشد، این احساس ناامنی شدیدتر می‌شود. به نظر مازلو،³ افرادی که در روابط اجتماعی نایمن هستند، نسبت به دیگران احساس تنفر و دشمنی می‌کنند و احساس تنهایی و انزوا کرده و از اجتماع دوری می‌جویند (دلاور و همکاران، 1391: 50 به نقل از عباسی و همکاران، 1396: 72). **گیدنز،⁴** امنیت اجتماعی را شامل تمهیداتی جهت حفظ زندگی اعضای یک جامعه و سپس، حفظ راه و روش زندگی آنان می‌داند (گیدنز، 1383: 627). **پارسونز،⁵** برای حلقه امنیت چهار بعد اساسی قائل است: امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت فکری و امنیت جمعی (چلبی، 1375: 76). از دیدگاه بوزان،⁶ برخورداری افراد از امکانات جامعه، احساس خشنودی و همبستگی و در نتیجه، احساس امنیت را افزایش خواهد داد. بوزان، ابعاد امنیت را شامل امنیت نظامی، امنیت اقتصادی، امنیت اجتماعی، امنیت سیاسی و امنیت زیست محیطی معرفی می‌کند. از دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای امنیت اجتماعی این است که مردم در محیط کار و زندگی خود احساس خوف و تهدید و ناامنی نکنند (سلیمی و همکاران، 1395: 29). **ویور،⁷** امنیت اجتماعی را توانمندی جامعه برای مراقبت از خصوصیات و ویژگی‌های بنیادین خود در شرایط تغییر و تهدیدات عینی و احتمالی تعریف کرده و بر ارتباط نزدیک میان هویت جامعه و امنیت تأکید داشته است (نوپدینیا، 1382: 62 به نقل از محسنی، 1388: 5). مازلو، در نظریه سلسله مراتبی نیازهایش، احساس امنیت را بلافاصله بعد از ارضای نیازهای اولیه انسانی مطرح می‌کند. از این لحاظ، هر جامعه‌ای می‌بایست در جهت برخورداری از فرصت‌ها و منابع اجتماعی و فرهنگی به تأمین امنیت بپردازد تا به موازات آن نرخ جرم و جنایت و

1- Societal Security

2- Erik Fram

3- Maslow

4- Giddens

5- Parsons

6- Buzan

7- Wavier

آسیب‌های اجتماعی در جامعه کاهش یابد (مازلو، 1367: 85-82). از نظر مرتن،¹ چنانچه در جامعه، اهداف و ارزش‌های فرهنگی مهم‌تر از امکانات و وسایل اجتماعی باشد، رفتارهای ناهنجار و انحرافی شکل خواهد گرفت و این امر به نوبه خود منجر به بروز اختلال در نظم اجتماعی می‌شود و عدم امنیت بر جامعه سایه می‌افکند؛ بنابراین مرتن، فقدان امنیت در یک جامعه را مساوی با بی‌نظمی اجتماعی و بروز رفتارهای انحرافی قلمداد می‌کند (آزادارمکی و مهری، 1377: 31).

جرم²: یکی از نظریاتی که در چند دهه اخیر، در حوزه جرم‌شناسی ظهور پیدا کرده است، نظریه فرصت ارتکاب جرم³ می‌باشد. تفکر حاکم بر این نظریه آن است که صرف وجود بزه‌کار، وقوع بزه را ایجاب نمی‌کند، بلکه باید فرصت و موقعیت مناسب برای ارتکاب جرم نیز فراهم باشد (دهقان، 1397: 19-20). شفت،⁴ رویکردهای پیشگیری از جرم را به سه روش تقسیم کرده است: استفاده از سیستم عدالت کیفری (پلیس، دادگاه، زندان ها و...) برای بازداشتن مردم از ارتکاب جرم، کاهش فرصت‌های وقوع جرم (پیشگیری وضعی) که معمولاً با اصلاح امنیت اجتماعی و محیطی آغاز می‌شود و کاهش انگیزه ارتکاب جرم (پیشگیری اجتماعی) (شفت، 2002: 1).

نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی⁵: این نظریه‌پردازان بر این باورند که عواملی چون کاهش کارایی نهادهای اجتماعی نظیر خانواده و تضعیف تقیدهای خویشاوندی به‌عنوان نیروهای غیررسمی کنترل اجتماعی، کاهش انسجام اجتماعی، جرایم را افزایش می‌دهند (احمدی، 1384: 43).

نظریه‌های خرده فرهنگی⁶: بر اساس این نظریه، خرده‌فرهنگ رفتار بزهکارانه به‌وسیله دارودسته‌های بزهکار و در اجتماعات بزهکار و طبقات پایین شکل می‌گیرد و فرزندان طبقات محروم برای جبران ناکامی‌های خود دست به تأسیس «خرده فرهنگ بزهکار»⁷ می‌زنند (گیدنز، 1383: 811؛ احمدی، 1384: 74-76).

1- Merton

2- Crime

3- Crime Opportunity Theory

4- Shaftoe

5- Social disorganizational theoreis

6- Sub culture theoreis

7- Delinquent sub culture

نظریه کنترل اجتماعی هیرشی¹: این نظریه، هم کنترل درونی و هم کنترل بیرونی را مورد توجه قرار می‌دهد (دیویس و ستاز،² 1990: 42). هیرشی به ریشه‌یابی وقوع هم‌نوایی در جامعه می‌پردازد. او می‌گوید هرچه همبستگی میان جوانان، والدین، بزرگسالان و همسالان بیشتر باشد، جوانان به جامعه، مدرسه و خانواده علاقه بیشتری داشته و درگیر فعالیت‌های مقبول اجتماعی می‌شوند و در نتیجه، فرصت کمتری برای پرداختن به رفتارهای ناهنجار خواهند داشت (رئسی، 1382: 142). هیرشی با الهام از دورکیم، معتقد است که رفتار انحرافی نتیجه ضعف پیوندهای فرد با جامعه عادی است. در نظریه هیرشی، چهار عنصر برای پیوند فرد با جامعه یا دیگران، عادی دیده شده است: دلبستگی، سرسپردگی (تعهد و احساسات دینی)، درگیر بودن و باور داشتن (گسن، 1370: 163-164). بر اساس نظریه کنترل اجتماعی می‌توان به متغیرهایی مانند میزان دلبستگی و تعهدات خانوادگی، دینداری جوانان، ساخت خانواده و نظارت والدین توجه کرد و از آنها در تبیین آسیب‌های اجتماعی و جرم استفاده کرد. نظریه وبر نیز اعلام می‌دارد فرایند کنترل اجتماعی غیررسمی هرچه بیشتر تضعیف شود، راه برای کجروی و بی‌نظمی افراد هموارتر می‌شود. بر اساس نظریه‌های فرایند اجتماعی، با تقویت روابط موجود بین نوجوانان و نهادهای عمده مسئول جامعه‌پذیری آنان، مانند خانواده، مدرسه و رسانه می‌توان از بزهکاری نوجوان پیشگیری کرد (سلیمی و همکاران، 1395: 31).

نظریه پردازان یادگیری اجتماعی معتقدند که جرم همانند دیگر رفتارها در اثر یادگیری هنجارها، ارزش‌ها و رفتارهای مرتبط با فعالیت مجرمانه آموخته می‌شود. این افراد بر تأثیر متقابل بین رفتار و محیط تأکید دارند. بر اساس نظریه فعالیت‌های روزمره لورنس کوهن و مارکوس فلسن،³ جرم هنگامی ارتکاب می‌یابد که بزهکار بالقوه و آماج مناسب جرم، در زمان و مکان واحدی با هم مواجه شده و محافظانی که قادر به پیشگیری از جرم یا کنترل آن هستند، در آن لحظه حضور نداشته باشند. از سویی، احتمال وقوع جرم، مختص زمان‌ها و مکان‌های خاصی است و با تحقق این احتمال، جرم در سایر زمان‌ها و مکان‌ها واقع نمی‌شود (مقیم و رفعتی‌اصل، 1389: 77).

1- Hirshi

2- Davis & Stasz

3- Cohen & Felson

دیدگاه جامعه‌شناختی به ارتباط بین متغیرهای مختلف رفتار مجرمانه، مانند سن، جنس، وضعیت اجتماعی و اقتصادی اهمیت می‌دهد. این دیدگاه همچنین بر عواملی که در محیط و رفتار مجرمانه مؤثرند، مانند زمان، مکان و کیفیت وقوع جرم نیز تأکید می‌کند (کرمزاده و عرفانی، 1396: 87). دورکیم علت همه رفتارهای غیرعادی را در محیط اجتماعی جستجو می‌کند (محسنی، 1379: 25). بر اساس نظریه دورکیم، نوجوانانی که با اجتماع خود همبستگی دارند، تمایل به تبعیت از مقررات آن دارند؛ در حالی که کسانی که از اجتماع بریده‌اند، ممکن است تمایل به نقض آن مقررات داشته باشند (دورکیم، 1951: 24 به نقل از محسنی، 1388: 13). ادوین ساترلند،¹ عقیده دارد اگر فردی در محیط مجاور خود در معرض عوامل جرم‌زا قرار گیرد، شانس و احتمال قانون‌شکنی‌اش افزایش می‌یابد (گیدنز، 1383: 126). بنا بر نظر کلوارد، بر پایه تئوری پیوند همنشینی افتراقی،² وقتی ابزار و امکانات معمول و مورد نیاز یکسان توزیع نشود و برخی در شرایط بهتر قرار گیرند و برخی با عدم امکان دستیابی به وسایل و امکانات مواجه باشند، احتمال ارتکاب جرم افزایش می‌یابد و این امر به ناامنی منجر خواهد شد (رفیع‌پور، 1387: 52).

دیدگاه قشربندی اجتماعی معتقد است که ارتکاب جرم با وضعیت اقتصادی جامعه ارتباط دارد. این دیدگاه بر تأثیر جرم‌زای فقدان درآمد مکفی برای تأمین نیازهای معیشتی اولیه تأکید دارد و معتقد است ارتکاب جرم یکی از منابع و شیوه‌های اصلی کسب معاش برای ساکنین مناطق فقیرنشین است (حکمت‌نیا و افشانی، 1389: 72). بر اساس نظریه فشار، زمانی که افراد نتوانند در کسب اهداف مورد نظرشان موفق شوند با فشارهایی مواجه می‌شوند که در شرایط خاص برای واکنش به این فشارها احتمال ارتکاب جرم افزایش می‌یابد (رئیس دانا، 1380: 26). این نظریه رفتارهای انحرافی را نتیجه فشارهایی می‌داند که بعضی از مردم را وادار به کجروی و بروز ناامنی می‌کند. پایه این نظریه را اعتقاد به این مسئله تشکیل می‌دهد که عوامل و ویژگی‌های فردی، به‌خصوص طبقه اجتماعی، تعیین‌کننده میزان احساس امنیت است و هرچه فرد از لحاظ وضعیت اقتصادی و رفاهی در موقعیت مناسب‌تری قرار داشته باشد، میزان

1- Edwin Sutherland

2- Differential Association

احساس امنیت این فرد نیز بالاتر رفته و هرچه فرد به لحاظ اقتصادی ضعیف‌تر باشد و در تأمین نیازهای کمی و کیفی زندگی‌اش ناتوان باشد، در نتیجه، احساس آسیب‌پذیری بیشتری می‌کند و به لحاظ داشتن احساس امنیت نیز در سطح پایین‌تری قرار می‌گیرد (کامران و شعاع برآبادی، 1389: 41).

پس از بررسی نظریه‌های مختلف در این زمینه، مشخص شد که عوامل مختلفی بر پیشگیری از ارتکاب جرم مؤثرند: عده‌ای از نظریه‌پردازان مانند ساترلند، دورکیم و نظریه فرصت ارتکاب جرم بر تأثیر محیط و محل سکونت بر جرم تأکید دارند. برخی از نظریات، مانند نظریه‌های فرایند اجتماعی، بی‌سازمانی اجتماعی و کنترل اجتماعی هیرشی و نظریه وبر، بر عوامل خانوادگی تأکید می‌کنند. بر اساس این نظریات، عواملی چون کاهش کارایی نهادهای اجتماعی، نظیر خانواده، باعث افزایش جرایم می‌شود. برخی دیگر از نظریات، مانند نظریه قشربندی اجتماعی و نظریه خرده فرهنگی بر تأثیر وضعیت اقتصادی بر ارتکاب جرم تأکید دارند. از دیدگاه این نظریه‌پردازان ارتکاب جرم یکی از منابع و شیوه‌های اصلی کسب معاش برای ساکنین مناطق فقیرنشین است. بر اساس نظریه خرده فرهنگی، فرزندان طبقات پایین و محروم برای جبران ناکامی‌های خود دست به تأسیس خرده فرهنگ بزهکار می‌زنند. بر اساس نظریه پارسونز، شفت، تئوری پیوند همنشینی افتراقی و نظریه فشار مرتن، رفتارهای ناهنجار و انحرافی منجر به بروز اختلال در نظم اجتماعی می‌شود و عدم امنیت بر جامعه سایه می‌افکند.

بر این اساس، بر مبنای ترکیب این نظریه‌ها و تحقیق‌های پیشین، عوامل زمینه‌ای، اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و... تأثیرگذار بر متغیر وابسته (پیشگیری از ارتکاب جرم) مدنظر قرار گرفت.

روش پژوهش

در این تحقیق، از پیمایش به‌عنوان یکی از روش‌های مرسوم در تحقیق‌های کمی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه جوانان 18 تا 29 سال شهر بندرعباس می‌باشند. برای تعیین حجم نمونه، از فرمول کوکران استفاده شد. به این ترتیب، نمونه‌ای مشتمل بر 350 نفر برآورد شد. افراد نمونه به صورت تصادفی انتخاب

شدند. ابزار سنجش در این پژوهش، پرسشنامه است. از آنجا که اعتبار¹ گویه‌ها و سنجه‌ها به نحوه تعریف مفهوم مورد بررسی بستگی دارد، ولی با این وجود برای سنجش اعتبار پرسشنامه، از اعتبار صوری² استفاده شده است؛ به همین منظور، پرسشنامه برای تست، برای اساتیدی که در این زمینه صاحب‌نظر بوده‌اند، فرستاده شد و بعد از تغییرات لازم برای گرفتن ضریب پایایی، پرسشنامه در نمونه محدود³ به تعداد 30 پرسشنامه در جامعه آماری پخش شد. برای ارزیابی پایایی سنجه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ⁴ استفاده شده است. مقادیر شاخص آلفای کرونباخ در جدول زیر بدین شرح می‌باشد.

جدول 1: ضریب آلفای کرونباخ

شاخص	ضریب آلفای کرونباخ
پیشگیری از جرم	0/723
عوامل خانوادگی	0/712
نگرش دینی	0/765
امنیت اجتماعی	0/812

به منظور تحلیل داده‌ها، از روش‌های آمار توصیفی (توزیع فراوانی و درصد) و فن‌های آمار استنباطی (آزمون تی، تحلیل واریانس یک‌طرفه، رگرسیون) مقتضی و متناسب با سطوح سنجش متغیرها استفاده شد.

متغیر وابسته این پژوهش، پیشگیری از ارتکاب جرم⁵ می‌باشد. اکبلوم⁶ پیشگیری از جرم را کاهش خطر وقوع و شدت بالقوه جرم و بی‌نظمی از طریق مداخله در علل آن معرفی می‌کند (اکبلوم، 2001). پیشگیری از جرم عبارت از پیش بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از بین بردن یا کاهش آن است (نوروزی و همکاران، 1390: 276). در این تحقیق، متغیر پیشگیری از جرم، در قالب 11 سؤال ساخته و به صورت طیف لیکرت سنجیده شد. پاسخ‌ها به صورت خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم مشخص و با توجه به مفهوم سؤال‌ها، کدگذاری شدند.

1- Validity

2- Face Validity

3- Pre-test

4- Cronbachs alpha coefficients

5- Prevention Crime

6- Ekblom

یافته‌های پژوهش

الف- یافته‌های توصیفی: از نظر سطح تحصیلات، از مجموع 350 پاسخگو، 2/9 درصد دارای تحصیلات ابتدایی، 7/1 درصد راهنمایی، 28/6 درصد دبیرستان، 16/9 درصد دیپلم، 22/9 درصد فوق‌دیپلم و 21/7 درصد دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر بوده‌اند. از نظر سنی، 35/1 درصد بین 18-21 سال، 42/3 درصد بین 22-25 سال و 22/6 درصد بین 26-29 سال سن داشته‌اند (میانگین سن 22/79 سال). از نظر جنسی، از کل پاسخگویان، 53/4 درصد مرد و 46/6 درصد زن می‌باشند. از نظر میزان تحصیلات پدر، 26/9 درصد اظهار کرده‌اند که پدرشان بی‌سواد بوده است، 48 درصد تحصیلات ابتدایی، 12/9 درصد راهنمایی و متوسطه، 9/4 درصد دیپلم و 2/9 درصد دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر بوده‌اند. تحصیلات مادر 24 درصد از پاسخگویان بی‌سواد، 51/1 درصد ابتدایی، 18/9 درصد راهنمایی و متوسطه و 6 درصد دارای مدرک دیپلم می‌باشند. 6 درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که پدرشان کارمند می‌باشد، 31/1 درصد شغل آزاد، 40/3 درصد کارگر، 12/3 درصد بازنشسته و در نهایت، 10/3 درصد پدرشان بیکار بوده است. 2/9 درصد از پاسخگویان مادران کارمند داشته‌اند، 14 درصد شغل آزاد و 83/1 درصد از مادران، خانه‌دار بوده‌اند. از لحاظ وضعیت اقتصادی، 39/1 درصد در سطح پایین، 54/9 درصد در سطح متوسط و 6 درصد در سطح بالا قرار دارند. از نظر وضعیت سکونت، 65/1 درصد از پاسخگویان دارای منزل شخصی، 18 درصد مستأجر و 16/9 درصد جزء سایر بوده‌اند. از نظر استفاده از رسانه‌های جمعی، 23/7 درصد از پاسخگویان کم، 66/3 درصد در حد متوسط و 10 درصد نیز در سطحی بالا استفاده می‌کنند. میزان احساس امنیت اجتماعی جوانان نشان می‌دهد که 19/4 درصد جوانان احساس امنیت اجتماعی کم، 64/9 درصد جوانان احساس امنیت اجتماعی متوسط و 15/7 درصد جوانان از بیشترین میزان احساس امنیت اجتماعی برخوردارند.

جدول 2: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب متغیرهای پژوهش

متغیرها	فراوانی	درصد	متغیرها	فراوانی	درصد
18-21	123	35/1	زن	163	46/6
22-25	148	42/3	مرد	187	53/4
26-29	79	22/6	ابتدایی	10	2/9
بی سواد	94	26/9	راهنمایی	25	7/1
ابتدایی	168	48/0	دبیرستان	100	28/6
راهنمایی و متوسطه	45	12/9	دیپلم	59	16/9
دیپلم	33	9/4	فوق دیپلم	80	22/9
لیسانس و بالاتر	10	2/9	لیسانس و بالاتر	76	21/7
بی سواد	84	24/0	کارمند	10	2/9
ابتدایی	179	51/1	آزاد	49	14/0
راهنمایی و متوسطه	66	18/9	خانه دار	291	83/1
دیپلم	21	6/0	کارمند	21	6/0
پایین	137	39/1	آزاد	109	31/1
متوسط	192	54/9	کارگر	141	40/3
بالا	21	6/0	بازنشسته	43	12/3
کم	83	23/7	بیکار	36	10/3
متوسط	232	66/3	شخصی	228	65/1
زیاد	35	10/0	مستأجر	63	18/0
کم	68	19/4	سایر	59	16/9
متوسط	227	64/9	جمع کل پاسخگویان	350	100/0
زیاد	55	15/7			

ب- یافته‌های استنباطی: با توجه به اینکه متغیرهای تحصیلات، وضعیت اقتصادی، وضعیت مسکن در سطح اسمی و ترتیبی می‌باشند، از تحلیل واریانس استفاده شده که نتایج آن در زیر آمده است:

جدول 3: تحلیل واریانس پیشگیری از ارتکاب جرم با تحصیلات پاسخگویان

Sig	F	Mean Square	Sum of Squares	اشتباه استاندارد	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	تحصیلات
				0/000	0/000	33/00	10	ابتدایی
				0/407	2/039	27/92	25	راهنمایی
				0/536	5/367	30/80	100	دبیرستان
0/000	7/407	110/71	553/59	0/311	2/395	32/86	59	دیپلم
				0/312	2/791	30/45	80	فوق دیپلم
				0/466	4/068	31/81	76	لیسانس و بالاتر
				0/215	4/039	31/14	350	کل

همان طور که در جدول شماره (3) مشاهده می‌شود، بالاترین درصد میانگین مربوط به پاسخگویان با تحصیلات ابتدایی می‌باشد که این امر نشان می‌دهد، افراد با تحصیلات پایین، بیشتر مرتکب جرم می‌شوند. مقدار F با سطح معناداری 0/000 گویای آن است که تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌ها به لحاظ آماری معنادار می‌باشد.

جدول 4: تحلیل واریانس پیشگیری از ارتکاب جرم با تحصیلات پدر پاسخگویان

Sig	F	Mean Square	Sum of Squares	اشتباه استاندارد	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	تحصیلات پدر
				0/500	4/849	32/94	94	بی‌سواد
				0/246	3/191	30/41	168	ابتدایی
				0/709	4/760	31/80	45	راهنمایی
0/000	10/575	155/518	622/074	0/422	2/428	30/09	33	دیپلم
				0/000	0/000	27/00	10	لیسانس و بالاتر
				0/215	4/039	31/14	350	کل

همان طور که در جدول شماره (4) مشاهده می‌شود، بالاترین درصد میانگین با 32/94 درصد، مربوط به پاسخگویانی است که پدرشان بی‌سواد بوده‌اند و کمترین میانگین با 27/00 درصد، مربوط به پاسخگویانی است که پدرشان دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر بوده‌اند که این امر نشان‌دهنده تفاوت ارتکاب جرم بر حسب تحصیلات پدر می‌باشد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، ارتکاب جرم در بین افرادی که

پدرشان بی‌سواد بوده‌اند، بیشتر می‌باشد. با توجه به مقدار F به دست آمده و سطح معناداری، تفاوت مشاهده شده به لحاظ آماری معنادار است.

جدول 5: تحلیل واریانس پیشگیری از ارتکاب جرم با تحصیلات مادر پاسخگویان

Sig	F	Mean Square	Sum of Squares	اشتباه استاندارد	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	تحصیلات مادر
				0/426	3/907	29/34	84	بی‌سواد
				0/299	4/003	32/72	179	ابتدایی
0/000	22/391	308/66	925/98	0/327	2/661	29/46	66	راهنمایی
				0/670	3/070	30/14	21	دیپلم
				0/215	4/039	31/14	350	کل

همان‌طور که مشاهده می‌شود، جدول شماره (5) نتایج آزمون تحلیل واریانس پیشگیری از ارتکاب جرم را بر حسب تحصیلات مادر نشان می‌دهد. یافته‌ها حکایت از معنادار بودن تفاوت میان میانگین‌هاست. بر اساس داده‌های جدول، بیشترین درصد میانگین به ترتیب، به مادران با تحصیلات ابتدایی، دیپلم، راهنمایی و بی‌سواد اختصاص دارد. مقدار F به دست آمده نشان می‌دهد تفاوت میانگین‌ها در سطح 99 درصد اطمینان ($Sig=0/000$) معنادار است.

جدول 6: تحلیل واریانس پیشگیری از ارتکاب جرم با وضعیت اقتصادی پاسخگویان

Sig	F	Mean Square	Sum of Squares	اشتباه استاندارد	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	وضعیت اقتصادی
				0/349	4/085	32/98	137	پایین
				0/248	3/446	30/40	192	متوسط
0/000	43/252	568/26	1136/52	0/223	1/023	25/95	21	بالا
				0/215	4/039	31/14	350	کل

همان‌طور که یافته‌های جدول شماره (6) نشان می‌دهد، بالاترین درصد میانگین مربوط به پاسخگویان با وضعیت اقتصادی پایین و کمترین میانگین مربوط به پاسخگویان با وضعیت اقتصادی بالا می‌باشد که این امر نشان‌دهنده تفاوت ارتکاب جرم بر حسب وضعیت اقتصادی می‌باشد و به نظر می‌رسد افراد با وضعیت اقتصادی پایین مرتکب جرم بیشتری می‌شوند. با توجه به مقدار F به دست آمده و سطح معناداری، تفاوت مشاهده شده به لحاظ آماری معنادار است.

جدول 7: تحلیل واریانس پیشگیری از ارتکاب جرم با وضعیت مسکن پاسخگویان

وضعیت مسکن	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اشتباه استاندارد	Sum of Squares	Mean Square	F	Sig
شخصی	228	31/193	4/604	0/304	5/160	2/580	0/157	0/854
اجاره‌ای	63	30/888	2/628	0/331				
سایر	59	31/237	2/781	0/362				
کل	350	31/14	4/039	0/215				

همان‌طور که مشاهده می‌شود، جدول شماره (7) رابطه میان وضعیت مسکن و پیشگیری از ارتکاب جرم را به روش تحلیل واریانس یک طرفه نشان می‌دهد. با توجه به مقدار F و سطح معناداری به دست آمده، می‌توان نتیجه گرفت که میان وضعیت مسکن و پیشگیری از ارتکاب جرم رابطه معناداری وجود ندارد.

با توجه به اینکه داده‌های زیر در سطح فاصله‌ای - نسبی بودند، برای بررسی از تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است که نتایج آن در زیر آمده است:

جدول 8: خلاصه مدل (ضریب تعیین)

اشتباه استاندارد	مجدور ضریب همبستگی مجذور	ضریب	ضریب همبستگی چندگانه
3/468	0/263	0/275	0/525

مقدار R^2 نشان می‌دهد که 27/5 درصد تغییرات متغیر وابسته ناشی از شش متغیر نیاز به حمایت، رسانه‌های جمعی، امنیت اجتماعی، نیاز به تعلق، سن و نگرش دینی است و 72/5 درصد تغییرات ناشی از عواملی است که برای ما ناشناخته است.

جدول 9: آزمون آنوا

مقدار رگرسیون	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	F	سطح معنادار
1568/133	6	261/356	21/719	0/000	
4127/435	343	12/033			
5695/569	349				

جدول 10: رگرسیون چند متغیره به روش همزمان

نام متغیر مستقل	مقدار B	ضریب Beta	سطح معنادار	ضریب همبستگی چندگانه	مجدور ضریب همبستگی چندگانه
نیاز به حمایت	-0/712	-0/263	0/000	0/525	0/275
رسانه‌های جمعی	-0/203	-0/364	0/000		
امنیت اجتماعی	0/242	0/235	0/000		
نیاز به تعلق	-0/446	-0/198	0/000		
سن	-0/187	-0/147	0/002		
نگرش دینی	0/112	0/117	0/022		

بر اساس جدول شماره (10)، تأثیر متغیرهای نیاز به حمایت، رسانه‌های جمعی، امنیت اجتماعی، نیاز به تعلق، سن و نگرش دینی بر پیشگیری از جرم معنادار شده است. با توجه به بتای جدول، رسانه‌های جمعی با 0/364 بیشترین تأثیر بر پیشگیری از جرم دارد. به طوری که با یک واحد تغییر در رسانه‌های جمعی 0/364 تغییر در جرم به وجود می‌آید. نیاز به حمایت با 0/263 از لحاظ تأثیر در جایگاه دوم قرار دارد. امنیت اجتماعی با 0/235 از لحاظ تأثیر بر جرم در جایگاه سوم قرار دارد. به طوری که با یک واحد تغییر در امنیت اجتماعی 0/235 تغییر در جرم به وجود می‌آید. نیاز به تعلق، سن و نگرش دینی به ترتیب، در جایگاه بعدی قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

جرم پدیده‌ای است که نظم و امنیت جوامع را متأثر می‌سازد؛ لذا اهمیت پیشگیری از جرم بر هیچ کس پوشیده نیست. خانواده به‌عنوان نهاد اصلی، نقش مهمی در پیشگیری از ارتکاب جرم دارد. افزایش روزافزون جرایم و آسیب‌های اجتماعی از یک‌سو، موجب نگرانی خانواده، جامعه و مسئولان شده است و از سوی دیگر، ناامنی مخصوصاً ناامنی اجتماعی را دامن زده است. این پژوهش به منظور بررسی نقش عوامل خانوادگی در پیشگیری از ارتکاب جرم با تأکید بر امنیت اجتماعی در بین جوانان 18-29 سال شهر بندرعباس انجام گرفت. در این راستا، ابتدا با استفاده از پژوهش‌های انجام گرفته و نظریه‌های مرتبط، یک الگوی نظری بر پایه تعدادی متغیر مستقل طراحی شد تا تأثیر آنها بر متغیر وابسته سنجیده شود. متغیرها در قالب یک دسته سؤالات و به‌وسیله یک

پرسشنامه در اختیار آزمودنی‌ها قرار گرفت که سرانجام، داده‌ها از یک نمونه 350 نفری به دست آمد. داده‌های گردآوری شده از نظر آماری برای آزمون فرضیه‌ها، مورد بررسی قرار گرفتند و نتایج زیر به دست آمد.

یافته‌ها نشان داد همبستگی میزان تحصیلات پاسخگو، تحصیلات والدین، وضعیت اقتصادی، سن، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، امنیت اجتماعی، نگرش دینی، نیاز به حمایت، نیاز به تعلق اجتماعی با پیشگیری از جرم معنادار بوده است.

یافته‌های این پژوهش که گویای ارتباط معنادار میان میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و پیشگیری از ارتکاب جرم می‌باشد با یافته‌های مطالعه قاسمی و بارسلمان (1390)، روشندل اربطانی و همکاران (1390) همسو است. این محققان دریافتند که رسانه‌ها به دلیل فراگیری، برد گسترده و مقبولیتی که در سطح جامعه دارند، می‌توانند به‌عنوان ابزار مناسبی برای پیشگیری از ارتکاب جرایم مطرح باشند. همچنین، نیروی انتظامی برای مقابله با بحران‌ها و آسیب‌های اجتماعی و فرهنگ‌سازی، نیازمند استفاده از ظرفیت‌های رسانه‌ای است. مطابق نظریه ارتباطی، رسانه‌ها می‌توانند ساختار و محتوای پیام را به نحوی هدفمند و تأثیرگذار بر روی جامعه هدف اجرا کند و به حداکثر اثرگذاری در پیشگیری از جرایم دست یابد.

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که رابطه معناداری میان وضعیت اقتصادی و پیشگیری از جرم وجود دارد. این یافته با یافته‌های مطالعه مهرگان و گرشاسبی فخر (1390) هماهنگ می‌باشد. یافته‌های این محققان نشان داد با تشدید نابرابری درآمد، تعداد جرایم نیز افزایش می‌یابد. رابطه متغیر وضعیت اقتصادی و پیشگیری از جرم را می‌توان با نظریه‌های قشربندی اجتماعی و نظریه‌های خرده‌فرهنگی تبیین کرد. مطابق این نظریه، فقدان درآمد کافی برای تأمین نیازهای معیشتی اولیه، بر ارتکاب جرم تأثیر دارد؛ بنابراین ارتکاب جرم یکی از منابع و شیوه‌های اصلی کسب معاش برای ساکنین مناطق فقیرنشین است. از نتایج دیگر تحقیق، وجود رابطه معنادار میان متغیرهای سن، تحصیلات، تحصیلات والدین و پیشگیری از جرم می‌باشد. رابطه این متغیرها بر اساس دیدگاه جامعه‌شناختی قابل تبیین است.

یافته دیگر تحقیق نشان می‌دهد که میان متغیرهای نیاز به حمایت، نیاز به تعلق اجتماعی و پیشگیری از جرم رابطه معناداری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق جلیلی (1381) هماهنگ می‌باشد. مطابق یافته‌های این محقق، نیاز اجتماعی، نیاز فرهنگی و اقتصادی به ترتیب، بیشترین تأثیرگذاری بر ارتکاب جرم دارند. وجود رابطه میان این متغیرها، نظریه فشار مرتون و نظریه کنترل اجتماعی هیرشی را تأیید می‌کند. از نتایج دیگر تحقیق این است که میان متغیر امنیت اجتماعی با پیشگیری از جرم رابطه معناداری وجود دارد. نتایج این تحقیق در این زمینه با نتایج تحقیق محسنی (1388)، اشتری فرد و فقیه (1394) هماهنگ می‌باشد. این محققان دریافتند میزان جرایم و آسیب‌های اجتماعی تحت تأثیر میزان امنیت در جامعه است و نگرانی از وقوع جرم باعث احساس امنیت اجتماعی می‌شود. رابطه این متغیرها با نظریه کلوارد، دورکیم، پارسونز و مرتن قابل تبیین است.

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد، میان نگرش دینی و پیشگیری از جرم رابطه معناداری وجود دارد. یافته این تحقیق با تحقیق‌های خسروشاهی و جوادی حسین‌آبادی (1395) هماهنگ است. نتایج یافته‌های این محققان نشان داد که با افزایش میزان دینداری، نرخ ارتکاب جرم کاهش می‌یابد. رابطه میان نگرش دینی و پیشگیری از جرم، نظریه کنترل اجتماعی را تأیید می‌کند.

یافته دیگری از این تحقیق نشان می‌دهد که میان وضعیت مسکن و پیشگیری از جرم رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق مرادی (1390) متفاوت است. یافته مطالعه این محقق نشان داد که مسکن نامناسب با ایجاد احساس فقر در وجود فرد، تأثیر فقر در رفتار مجرمانه را افزایش داده و باعث ارتکاب جرم خواهد شد. عدم رابطه میان مکان و جرم، نظریه ساترلند، نظریه فرصت ارتکاب جرم، نظریه فعالیت‌های روزمره کوهن و فلسن را تأیید نمی‌کند.

همچنین با استفاده از رگرسیون چند متغیره، به شیوه مرحله به مرحله مشخص شد که شش متغیر بیشترین تأثیر را بر پیشگیری از ارتکاب جرم دارند. این شش متغیر عبارت‌اند از: نیاز به حمایت، رسانه‌های جمعی، امنیت اجتماعی، نیاز به تعلق، سن و نگرش دینی. در مجموع، شش متغیر یاد شده توانستند 27/5 درصد از متغیر وابسته را تبیین کنند.

پیشنهادهای

1. پیشنهاد می‌شود ناجا به‌عنوان محور نگهداری نظم و امنیت عمومی، با اجرای طرح‌های مقابله با آسیب و جرائم با رویکرد علت‌شناسی و نگاه درمان‌محور در محلات و به‌ویژه حاشیه‌ها و مناطق آسیب‌زا، میزان احساس امنیت اجتماعی را افزایش دهد.
2. تدوین راهبردهای پیشگیری از ورود جامعه به شرایط ناامنی، برخورد مقتدرانه با عواملی که منجر به از بین رفتن امنیت می‌شود، وارد نمودن مقوله امنیت اجتماعی و انتظامی در کتب درسی مدارس؛
3. با توجه به نقش خانواده در احساس امنیت، پیشنهاد می‌شود ناجا با همکاری رسانه‌ها به اهمیت نقش خانواده در تنزل آسیب‌های اجتماعی بپردازد و با ارائه آموزش‌های همگانی و تهیه برنامه‌های آموزشی مناسب، میزان آگاهی والدین برای توجه به کانون خانواده را افزایش دهد و زمینه مشارکت فعال خانواده‌ها در حفظ نظم و امنیت فراهم شود.
4. با توجه به اینکه جوانان مجرم در ارتکاب جرم بیشتر به صورت گروهی عمل می‌کنند، توصیه می‌شود خانواده‌ها بر فرایند دوست‌یابی فرزندان خود کنترل بیشتری داشته باشند. البته تشدید و افراط در این کنترل، خود می‌تواند آسیب‌زا باشد.

منابع

- احمدی، حبیب (1384). «جامعه‌شناسی انحرافات». تهران: انتشارات سمت.
- آزاد ارمکی، تقی؛ مهری، بهاره (1377). «بررسی مسائل اجتماعی». تهران: مؤسسه نشر جهاد.
- اشتری‌فرد، حسین؛ فقیه، مجید (1394). «ارائه مدل پیشگیری از نگرانی اجتماعی از وقوع جرم و ایجاد امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: ساکنین تهران بزرگ)». فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره چهل و یک، (بهار 1394)، صص 1-22.
- اعزازی، شهلا (1380). «جامعه‌شناسی خانواده». تهران، انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- ترنر، جاناتان، اچ (1378). «مفاهیم و کاربردهای جامعه‌شناسی». (ترجمه محمد فولادی و محمد عزیز بختیاری)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- ثناگر دربانی، الهام؛ منصفی پراپری، دانیال؛ طاهرخانی، علیرضا؛ حاجی فتحعلی، سیاوش (1398). «ارزیابی احساس امنیت و پیشگیری از جرم در فضاهای عمومی مجتمع‌های مسکونی به روش دید-پناه». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، سال دوازدهم، شماره اول (پیاپی چهل و پنجم)، بهار، صص 1-28.
- جلیلی، محمد صادق (1381). «عوامل مؤثر بر پیشگیری از ارتکاب جرم در بین جوانان». (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی)، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- چلبی، مسعود (1375). «جامعه‌شناسی نظم». تهران: نشر نی.
- حسونند، اسماعیل، حسونند، احسان (1390). «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی جوانان (مطالعه موردی: شهرستان سلسله)». فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره چهارم، زمستان، صص 57-80.
- حکمت‌نیا، حسن، افشانی، سید علیرضا (1389). «حاشیه‌نشینان و ارتکاب جرایم اجتماعی (مطالعه موردی: شهرستان یزد)». فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره 72.
- خسروشاهی، قدرت‌اله؛ جوادی حسین‌آبادی، حسین (1395). «تحلیل رابطه مؤلفه‌های هویت دینی و پیشگیری از جرم». پژوهش حقوق کیفری، سال پنجم، شماره هفدهم، زمستان، صص 91-125.
- خواجه‌نوری، بیژن؛ هاشمی‌نیا، فاطمه (1390). «رابطه تعارض‌های والدینی با بزهکاری». فصلنامه جامعه‌شناسی زنان، سال دوم، شماره دوم، صص 19-38.
- دهقان، مختار (1397). «نقش پلیس محله‌محور در پیشگیری از جرم». فصلنامه علمی - حقوقی قانون‌یار، دوره دوم، شماره ششم، تابستان، صص 9-28.

- رئیس دانا، فریبرز (1380). «بررسی‌هایی در آسیب‌شناسی اجتماعی ایران». تهران: انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی.
- رئیسی، جمال (1382). «جوانان و ناهنجاری‌های رفتاری». فصلنامه علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، شماره بیست و یک، (بهار 1382).
- رفیع‌پور، فرامرز (1387). «آنومی یا آشفتگی اجتماعی». تهران: انتشارات سهامی نشر.
- روشندل اربطانی، طاهر؛ خواجه‌نیان، داتیس؛ قاسمی، محمد (1390). «تبیین مدل کاربرد رسانه‌های جمعی برای پیشگیری از ارتکاب جرم». فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره اول، سال چهارم، بهار، صص 81-55.
- سلیمی، اکبر؛ باباپور سکه، محمدرضا؛ رضایی، نورمحمد (1393). «بررسی نظم و امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان شهر کاشمر». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، سال هفتم، شماره سوم (پیاپی 27)، (پاییز 1393)، صص 134-117.
- سلیمی، اکبر؛ خورشیدی، عباس؛ امین صارمی، نوذر؛ ذوالفقاری، حسین (1395). «الگوی تعاملی - ساختاری ناجا در برقراری نظم و امنیت با رویکرد پیشگیری از بزهکاری نوجوانان». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، سال نهم، شماره دوم (پیاپی 34)، صص 52-24.
- عباسی، قدرت‌اله؛ حمیدی‌فر، علیرضا؛ عبدی، رمضان علی؛ اخلاقی، محمدسعید (1396). «رابطه سلامت عمومی و تعارض محیط خانواده با احساس امنیت عمومی شهروندان». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، سال دهم، شماره اول (پیاپی سی و هفتم)، (بهار 1396)، صص 86-67.
- قاسمی، محمد؛ بارسلمان، سیده رویا (1390). «رسانه‌های جمعی و پیشگیری از جرم (با تأکید بر برنامه‌های تلویزیونی پلیسی)». فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره سوم، سال سوم، پاییز، صص 88-65.
- کامران، حسن؛ شعاع برآبادی، علی (1389). «بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهر تایباد)». فصلنامه انجمن جغرافیای ایران، سال هشتم، شماره بیست و پنج، صص 46-25.
- کرم‌زاده، اسماعیل؛ عرفانی، سهراب (1396). «الگوی تعامل پلیس و رسانه‌های ارتباط جمعی در پیشگیری از وقوع جرم و نقش آن در احساس امنیت». فصلنامه امنیت ملی، سال هفتم، شماره بیست و چهارم، (تابستان 1396)، صص 105-81.
- گسن، ریمون (1370). «مقدمه‌ای بر جرم‌شناسی». (ترجمه مهدی کی‌نیا)، تهران: انتشارات مترجم.
- گیدنز، آنتونی (1383). «جامعه‌شناسی». (ترجمه منوچهر صبوری)، تهران: نشر نی.

- مازلو، آبراهام (1367). «انگیزش و شخصیت». (ترجمه احمد رضوانی)، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- محسنی، منوچهر (1379). «بررسی آگاهی‌ها و نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی در ایران». تهران: دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی وزارت کشور.
- محسنی، رضاعلی (1388). «تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی». فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره چهارم، سال دوم، (زمستان 1388)، صص 1-23.
- مرادی، فرزانه (1390). «بررسی رابطه وضعیت مسکن و ارتکاب جرم در آینده». فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، (پیاپی 21)، (زمستان 1390).
- مقیمی، مهدی؛ رفعتی‌اصل، سید عزیز (1389). «پلیس و راهبردهای وضعی پیشگیری از جرم». فصلنامه انتظام اجتماعی، سال دوم، شماره اول، (بهار و تابستان 1389)، صص 63-97.
- مهرگان، نادر؛ گرشاسبی فخر، سعید (1390). «نابرابری درآمد و جرم در ایران». فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال یازدهم، شماره چهارم، (زمستان 1390)، صص 109-125.
- نوروزی، بهرام؛ بارانی، محمد؛ سرکشیکیان، محمد حسین (1390). «پیشگیری از جرم از نظریه تا عمل با تأکید بر نقش پلیس». تهران: دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری.
- Davis, N,J & Stasz,C (1990). Social control of Deviance: A critical perspective, New York:Mc Grow-Hill.
- Ekblom,P (2001). The Conjunction of criminal opportunity: A framework for crime reduction toolkits:policing and reducing crime unit: home office,London,u.k.retrieved form: <http://ualresearchonline:arts.ac.uk/1104>.
- Shaftoe,H (2002). Social crime prevention-Interventions to reduce the motivation to offend: synopsis of presentation at tallinn city council, university of the west of England, Bristol,UK.obtained from:www.uwe.ac.uk.